

Jani Prgić in mag. Zvonka Kladnik, JVIZ Mozirje OE Osnovna šola Rečica ob Savinji

UČENCI VODIJO ŠOLO ZA STARŠE

Da bi izboljšali celotno klimo na šoli in dali večji poudarek čustvom, smo se odločili za učenje in izvajanje mediacije. Veščine mediacije smo uporabili tudi za izboljšanje celotnega učnega procesa.

Raziskovali smo, kako se spreminja šolska klima in ali lahko skupina usposobljenih vrstniških mediatorjev vodi šolo za starše s področja konstruktivnega obvladovanja sporov. Podatke smo zbirali na podlagi ankete med učitelji, učenci in starši. V analizo je bilo zajetih 12 usposobljenih vrstniških mediatorjev, 132 učencev, 87 staršev in 15 učiteljev. Ugotovili smo, da prek dejavnosti, ki smo jih načrtovali na poti do cilja, učenci suvereno in odgovorno izpeljejo šolo za starše s področja konstruktivnega obvladovanja sporov.

UVOD

V današnji šoli in družbi je izjemno pomembno obvladovanje konstruktivnega reševanja konfliktov, vzpostavljanje konstruktivnih odnosov in s tem povezane konstruktivne komunikacije. Tako se izboljša vzdušje na šoli in posledično družbi, poveča se varnost, zmanjša se število sporov in poveča se delež uspešno rešenih sporov (Prgić, 2010).

Pri usvajanju znanja in njegovi uporabi pa so izjemno pomembna čustva in konstruktivna komunikacija, ki je v šolah v veliki meri v ozadju. Na temelju teh dejstev smo se lotili projekta, v katerem smo želeli dati večji poudarek čustvom pri učenju in konstruktivni komunikaciji med učenci, učitelji in starši.

Šolska in vrstniška mediacija je v slovenskih šolah že nekaj časa prisotna in se uspešno uporablja za reševanje sporov, vendar se šole tovrstne dejavnosti lotevajo različno in tudi izkušnje posameznih šol se razlikujejo. Obvladovanje mediacijskih veščin pogovora prinaša široko znanje s področja komunikacije in vodenja razreda. Pri učenju mediacijskih veščin se pri učencih krepi in razvija medosebna (interpersonalna) inteligenca, o kateri Gardner (2000) govori v svoji teoriji o več vrstah inteligentnosti. Učenci usvojijo tehniko pogovora, s pomočjo katere lahko uspešno posredujejo v sporih, bolje obvladujejo lastna čustva in se bolje odzovejo na nesoglasja ter pridobivajo na lastni vrednosti.

Kot pravi Townsend (2008: 29), naj bi učenci, ki zapustijo šolo, imeli usvojeno troje:

- pristne medčloveške odnose,
- da razumejo in sprejemajo sebe in druge,
- znajo sprejemati znanje in se učiti ter biti etični.

TEORETSKA UTEMELJITEV

V sodobni šoli se kažejo vse večje potrebe po kakovostnih medsebojnih odnosih, po izpolnjevanju človekove potrebe po medsebojnem spoštovanju in zaupanju, po brezpogojnem sprejemanju, po varnosti, zaščiti in potrditvi vrednot. Da bi te potrebe dosegli, je prvi pogoj neogrožajoča, svobodna, sprejemajoča in iskrena komunikacija, ki omogoča, da se ohranjajo individualnost, skupnost, sodelovanje in sprejemanje. Kakovostna medsebojna komunikacija je temelj uspešnega vodenja in uspešne šole. Od komunikacije je odvisno, kako bodo učenci dosegli svoje cilje, kako bodo razvijali svoja intimna doživetja, kako bodo dosegli usklajenost s seboj in drugimi, kako bodo oblikovali odnose z drugimi ter kako bodo ustvarjalno reševali nasprotja in različnosti. S komunikacijo se učenci učijo vzajemnih odnosov in načina aktivnega vključevanja v življenjsko okolje.

Dober medosebni odnos je temeljni odnos med učiteljem in učencem, ki pa je možen le v demokratičnem, sodelovalnem, neprisljenem oziroma odgovornem – dogovornem stilu vodenja. Pri tem pa se je treba zavedati, da mora šola razvijati celovitega človeka, kar pa ni možno brez resničnega stika med učiteljem in učencem. Kot pravi Labinowicz (2010), je razvijanje spretnosti pri učencih za vzpostavljanje medčloveških odnosov ključnega pomena za ustvarjanje ozračja v razredu, ki bo omogočalo in olajšalo prehod na višje ravni mišljenja. Tudi Brajša (1995) pravi, da bi morala šola prek medosebnega, medčloveškega odnosa omogočati tako enim kot drugim, da v sebi razvijejo Človeka. Temelj humanistične vzgoje in izobraževanja temelji na medsebojnih odnosih med učiteljem in učencem, ki zajema:

- odprtost (vsak v tem odnosu lahko tvega, da je neposreden in pošten),
- vsak je prepričan, da ga drugi ceni,
- oba se zavedata vzajemne odvisnosti,
- vsak zase lahko raste in razvija svojo kreativnost, individualnost in skupno zadovoljevanje potreb (nihče ne more zadovoljevati svojih potreb na račun drugega) Prgić (2010).

Pri tem se odvija vzajemno učenje, saj, če ni učenja in napredovanja pri učiteljih, če ti niso pripravljeni za svoje učenje, je dejstvo, da je učenja tudi pri učencih manj in je to manj poglobljeno. Kot je prepričan Piaget (Labinowicz, 2010), se lahko tudi učitelji veliko naučimo od otrok. Dober učitelj se namreč še kako zaveda, da ohranjanje spora škoduje predvsem učencu, ki lahko zaradi neurejenega odnosa čuti odpor do šole in učenja, začne se lahko umikati ali pa se

zateka k motečim oblikam vedenja. Ob tem verjetno ne pozna poti, kako bi sam rešil nastali spor. Delo na dobrih medsebojnih odnosih je bistvenega pomena pri vodenju učencev. Odnosi so pomembni, ker osmislijo našo eksistenco, v njih doživljamo srečo in zadovoljstvo, izražamo nesebičnost, pripadnost, intimnost, se učimo življenjskih veščin, oblikujemo osebno identiteto in rast, doživljamo varnost, sodelovanje, podporo. Kot piše Blum (1999, 110), naj bo temeljni cilj učiteljev vzpostaviti čim boljši odnos z učenci, njihovimi starši, sodelavci in vodstvom šole.

Študije o delovanju možganov so pokazale, kako **negativna čustva** zavirajo učenje, ter so zaključile, da igrajo amigdala, hipokampus in stresni hormoni (glukokortikoidi, epinefrin in norepinefrin) ključno vlogo pri posredovanju vplivov negativnih čustev na učenje in pomnjenje. Določena stopnja stresa je bistvena za optimalno prilagoditev na izzive iz okolja in lahko vodi do boljšega znanja in učenja, če pa je stresa več kot toliko, pride do odzivov v možganih, povezanih z begom in preživetjem, kar ovira odzive, ki omogočajo sposobnost analiziranja. Torej, če se učenec v okviru izobraževalnega procesa sooča z viri stresa, ki presega prah pozitivnega izziva – na primer z agresivnimi učitelji, nasilnimi učenci ali nerazumljivimi učnimi materiali, bodisi da gre za knjige ali računalniške vsebine – vse to povzroči strah in negativno vpliva na kognitivno funkcijo (Istance, 2008).

Samoobvladovanje je prav tako ena od pomembnejših vedenjskih in čustvenih spretnosti, ki jo otroci potrebujejo v družbenem okolju. Raziskave na področju možganov, ki uporabljajo kognitivno psihologijo in izsledke raziskav na področju razvoja otroka, so uspele določiti kritični del možganov, katerega aktivnost in razvoj vplivata na rezultate in razvoj samonadzora. Razumevanje pridobivanja zrelosti možganov in čustvene zrelosti bo pripomoglo k določanju starosti primernih strategij obvladovanja čustev. Lahko pride do tega, da se izkaže, da imajo koncepti, ki čustveni razvoj postavljajo v ospredje v različnih oblikah »alternativnega šolanja«, ki smo jih pred tem razumeli bolj intuitivno ali filozofsko, v resnici zelo utemeljeno podporo v nevrološki znanosti (Istance, 2008).

Pomemben dejavnik razvijanja možganov je **okolje, ki nudi izziv**, sem sodi reševanje problemov, ki predstavljajo izziv. Jensen (1998: 33) navaja, da to ustvari nove razvejene povezave, ki nam omogočijo, da ustvarimo še več povezav. Če učenci spoznajo smiselnost informacij, s tem le še povečajo stopnjo učenja. Na izboljšanje učenja vpliva tudi stopnja pozornosti učencev. Dotok krvi v možgane se nenehno spreminja ter vpliva na pozornost učencev in njihovo zmožnost učenja. Tako novejša raziskava o možganih postavljajo pod vprašaj učinkovitost nekaterih tehnik, ki jih uporabljamo za to, da bi pritegnili in zadržali pozornost učencev. Kot pravi Jensen (1998: 35), veliko tega, kar se naučimo, ne moremo procesirati zavestno, ker se zgodi prehitro. Za procesiranje rabimo čas, saj se pomen vedno ustvari znotraj nas, ne zunaj. In še, po vsaki učni uri rabimo čas, da se naučeno »usede«.

Pri razmišljanju o učenju je potrebno, da smo pozorni tudi na **vedenje**. Kot navajata Gossen in Anderson (1996: 40), ima vedenje štiri sestavine: delovanje, mišljenje, občutenje in fiziološke procese. Te sestavine delujejo skupaj in si je treba venomer prizadevati za usklajenost. Kot na primer, za vsakim dejanjem je mišljenje, med potekom dejanja v organizmu potekajo fiziološki procesi. Tako nam vzajemnost slednjih in mišljenje daje občutenjski iznos; ta pomaga oceniti splošno stanje nadzornega sistema, ki se ukvarja z vedenjsko celoto.

CILJI PROJEKTA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Zanimala nas je razredna klima kot kriterij kakovostnega delovanja šole (delo razrednika in oddelčne skupnosti) in njeno izboljšanje. Pri tem smo se spraševali, ali lahko skupina usposobljenih vrstniških mediatorjev vodi šolo za starše s področja konstruktivnega reševanja sporov. Koliko časa in kakšno usposabljanje potrebujejo učenci, da bi lahko samostojno vodili šolo za starše s področja konstruktivnega obvladovanja konfliktov?

Cilji projekta:

- izboljšanje vzdušja v šoli v smislu večje varnosti, manjšega števila konfliktov, več uspešno rešenih konfliktov na konstruktiven način s pomočjo mediacije, bolj konstruktivni odnosi tako med učenci kot med učitelji in učenci, ustrezno izvedene mediacije s sprejetimi dogovori, ki bodo uspešni;
- opolnomočitev učencev vrstniških mediatorjev v smislu, da bodo poznali način reševanja konfliktov s pomočjo mediacije, da bodo znali voditi mediacijo, da bodo prenašali pridobljeno znanje tudi v druge kontekste svojega življenja;
- uvajanje in izvajanje programa mediacije, ne da bi s tem posegali v redni pouk;
- usposobiti učence, da samostojno vodijo šolo za starše na temo mediacije.

Razlog, ki nas je vodil in spodbudil k raziskavi, je bil izboljšati medosebne odnose na šoli, povečati sodelovanje na vseh ravneh šole in s tem izboljšati in osmisлити učenje vseh udeležencev šole.

Smo namreč ena manjših šol v Sloveniji v podeželskem okolju na Rečici ob Savinji. Na šoli je 173 učencev in temu primerno tudi manjše število učiteljev. Kljub manjšemu številu učencev je na šoli prihajalo do različnih sporov, ki so bili v večini primerov rešeni le površinsko in zamere med učenci so se kopičile. Učenci so te zamere prenašali v domače okolje in nemalokrat je prišlo do zamere na ravni staršev do šole. Naš namen je bil, da bi učenci znali konstruktivno rešiti spor v katerem so se znašli in, da ne bi odhajali iz šole frustrirani in to prenašali na svoje bližnje okolje. Obenem pa smo z izboljšanjem komunikacije želeli izboljšati tudi učenje.

POTEK PROJEKTA OD NAČRTA DO REŠITVE

Prvi del aktivnosti za doseg cilja:

1. Izobraževanje učencev za vrstniške mediatorje po programu Centra MI in CRU Institute (Center MI je svetovalno izobraževalni center, ki se ukvarja z izobraževanjem šolskih mediatorjev v sodelovanju z Institutom CRU, ki je vodilni v Ameriki na področju šolske in vrstniške mediacije) – izvedli smo razpis za vrstniškega mediatorja in nanj se je prijavilo 34 učencev, ki so izpolnili tudi ustrezne prijavnice, prek katerih so ocenili sami sebe, svoje veščine in zavezanost k delu v okviru mediacije. Ocenilo za vsakega učenca so dali tudi njihovi razredniki. Na podlagi teh prijavnice je bilo izbranih 12 učencev in učenek, ki so začeli z usposabljanjem. Pri izboru se je upoštevala tudi uravnoteženost po spolu. To število je bilo izbrano tudi zato, ker sta usposabljanje izvajala 2 šolska mediatorja. Učenci, ki niso bili izbrani v prvem krogu, so se imeli možnost priključiti v usposabljanje v drugi skupini naslednje šolsko leto. Izbranih 12 učencev je pridobilo tudi soglasja s strani staršev. Usposabljanje vrstniških mediatorjev je bilo razdeljeno v sklope, ki so zajemali vse temeljne komunikacijske tehnike, igro vlog, mediacijske tehnike ter izvajanje mediacije. Usposabljanje je trajalo šest dni, razdeljenih v šest tednov, in sicer v obsegu šestih ur v enem dnevu. Med usposabljanjem in po njem so nekateri učenci že poskusili voditi vrstniško mediacijo, preostali pa so se dodatno urili še na rednih srečanjih s koordinatorjema vrstniške mediacije. Vsi učenci so se pripravili tudi na javno predstavitev mediacije, kar je pomenilo zanje uradni izpit za pridobitev potrdila o opravljenem usposabljanju za vrstniškega mediatorja. Ta del aktivnosti je potekal od aprila 2010 do oktobra 2010 v šolskem letu 2010/11. Učence sta izobraževala dva šolska mediatorja izmed osmih šolskih mediatorjev, ki jih imamo na šoli. Za celoten potek projekta sta skrbeli dva koordinatorja prav tako šolska mediatorja.
2. V okviru kulturnega dne na temo kultura medosebnih odnosov je vseh osem učiteljev šolskih mediatorjev ter dvanajst učencev vrstniških mediatorjev izvedlo delavnice s področja temeljnih komunikacijskih veščin in mediacijskih tehnik za učence od 1. do 9. razreda. Delavnice so trajale pet šolskih ur, zajemale pa so naslednje vsebine: aktivno poslušanje, povzemanje, narava konflikta, načini reševanja konflikta, čustva, jaz sporočila, načela mediacije, faze mediacije in igra vlog. Po izvedenem kulturnem dnevu je sledila slovesna podelitev potrdil učencem vrstniškemu mediatorjem, na kateri je sodelovala tudi lokalna skupnost, s čimer smo širili vedenje in informacije

o konstruktivnem reševanju konfliktov zunaj šole ter s tem poskrbeli za ustrezno promocijo mediacije in nenasilne komunikacije oz. konstruktivnega reševanja konfliktov.

3. Urnik vrstniških mediatorjev in izvajanje vrstniške mediacije – učenci vrstniški mediatorji so na voljo svojim vrstnikom pri izvajanju mediacije in konstruktivnem reševanju konfliktov, in sicer tako, da s pomočjo urnika vrstniških mediatorjev dosežemo to, da učenci vrstniški mediatorji ne manjkajo pri pouku. Vsak izmed njih je izvedel v prvem obdobju uvajanja vsaj eno mediacijo (večina tudi dve in več). Do izteka inovacijskega projekta je vsak vrstniški mediator izvedel najmanj štiri mediacije in največ devet.
4. Supervizije – redna srečanja z učenci vrstniškimi mediatorji in analiza obstoječega stanja. Na srečanjih z vrstniškimi mediatorji koordinatorji vrstniške mediacije, ki so učitelji šolski mediatorji, z učenci spregovorijo o izkušnjah iz mediacij, ki so jih učenci vodili, jim dajejo oporo pri vodenju pogovora, z učenci predelajo težje primere in se pogovorijo o nadaljnjih dejavnostih, ki bodo potekale na področju mediacije v šoli. Na teh srečanjih prav tako poteka načrtovanje različnih dejavnosti, ki naj bi jih izvajali učenci vrstniški mediatorji.
5. Aktivna udeležba na Mednarodnem kongresu šolske in vrstniške mediacije v Žalcu (vrstniški mediatorji s stojnico predstavijo delo na šoli). Udeležba na tem mednarodnem kongresu, kjer sta bili osrednji gostji Nancy Kaplan in Deann Beth Morris z Instituta CRU, je pomenila prvo večjo javno predstavitev delovanja vrstniških mediatorjev, hkrati pa so učitelji šolski mediatorji pripeljali učence na kongres z namenom, da bi jih dodatno motivirali in spodbudili pri delu vrstniških mediatorjev.
6. Izmenjava mnenj na srečanju Društva slovenskih šolskih mediatorjev in predstavitev kulturnega dne – vrstniški mediatorji so na srečanju Društva slovenskih šolskih mediatorjev predstavili svoje dosedanje delo, podrobneje pa so opisali izpeljavo kulturnega dne »Medosebni odnosi«.
7. Medvrstniška pomoč in učenje – učenci vrstniški mediatorji svoje znanje utrdijo tako, da ga prenašajo naprej svojim vrstnikom. S tem zasledujemo tudi cilj medvrstniške pomoči. Vrstniški mediatorji so tako izpeljali kulturni dan na temo medosebni odnosi, v sklopu katerega so izpeljali komunikacijske delavnice z namenom učenja konstruktivnega reševanja konfliktov.

Drugi del aktivnosti:

1. Sodelovanje z drugimi šolami in učenci iz različnih okolij – povezovanje med šolami iz različnih okolij na način, da so učenci vrstniški mediatorji

izpeljali kulturni dan na drugih šolah (OŠ Kuzma) in tabor za učence (OŠ Mozirje) na temo medosebni odnosi in mirno/konstruktivno reševanje konfliktov. Vrstniški mediatorji in štirje učitelji šolski mediatorji so izvedli predstavitveno delavnico s področja mediacije, v okviru mediacijskega tabora pa so izvedli tudi prvi del usposabljanja vrstniških mediatorjev.

2. Vrstniški mediatorji izpeljejo delavnice za starše.

Vseh dvanajst vrstniških mediatorjev in dva učitelja šolska mediatorja so izvedli tudi delavnice s področja mediacije za starše v trajanju osmih pedagoških ur z naslovom »Mediacija in mirno, konstruktivno reševanje konfliktov«. S tem zasledujemo širjenje znanja o mirnem in konstruktivnem reševanju konfliktov med odrasle v lokalni skupnosti, predvsem med starše.

Starši so prejeli prijavnico, na podlagi katere so se vključili v šolo za starše. Tako smo imeli skupino štirinajstih staršev. Štiri pedagoške ure delavnic so izvedli učenci v skupinah po štirje, in sicer vsaka skupina je imela določeno temo. Učenci so posamezne teme predstavljali v obliki igre vlog in kratki teoretični predstavitvi, nato pa so v posamezni sklop aktivno vključili starše. Tako je npr. skupina, ki je predstavljala naravo konfliktov, v začetnem delu odigrala spor med hčerko in mamo, pri tem pa je bilo prikazanih več možnih rešitev spora, od izogibanja do zaostitve spora, arbitraže, soočenja in konstruktivnega reševanja na primeru sam svoj mediator in mediacije. Po igri vlog je potekal pogovor o načinu reševanja konfliktov. Zatem pa so imeli starši aktivno vlogo, kjer so morali odigrati spor in ga rešiti na konstruktiven način.

Starši so bili na začetku nekoliko zadržani, ko pa so bili sami postavljeni v aktivno vlogo, so se odprli in zelo konstruktivno sodelovali. Kot je povedal eden od staršev po izpeljanih delavnicah: *»To je bila zame izredno pozitivna izkušnja. Na začetku sem bil malo skeptičen, kaj naj bi mene učenci učili, ampak sedaj sem zelo pozitivno presenečen in vesel, da sem poslušal ženo in se udeležil delavnic. Učenci so zelo dobro izpeljali delavnice in neverjetno obvladajo stvar. Sem se kar malo zamislil. Želim vam še v naprej veliko uspeha in ne izgubiti poguma in to še naprej širite. Veste, starši včasih težko pridemo v šolo.«*

Drugi del delavnic za starše sva izpeljala šolska mediatorja, poudarek pa smo dali predvsem čustvom in vodenju pogovora. Delavnice so potekale izkustveno tako, da so bili udeleženci postavljeni v konkretne primere.

Po delavnicah smo od staršev pridobili povratno informacijo v obliki zapisov, kjer je eden naveden v zgornjem primeru. Vse povratne informacije staršev so bile zelo pozitivne.

3. Izvedba samostojne refleksije po izpeljavi delavnic za starše – po vsaki aktivnosti smo izvajali refleksijo, na katero so se morali učenci predhodno pripraviti v paru samostojno. Učenci so dobili navodila, in sicer: kako so potekale delavnice; kaj smo pridobili z izvajanjem delavnic; kako ste se počutili v vlogi izvajalcev; kaj ste opazili pri poslušalcih, kako ste to ugotovili; kaj bi spremenili; kako ste delovali kot skupina. Na temelju teh navodil je potem potekala refleksija v skupini. Refleksija je namenjena predvsem boljšemu razumevanju in osmišljanju pri učencih.

4. Snemanje dokumentarnega filma – vrstniški mediatorji in njihovi starši ter šolski mediatorji so posneli dokumentarni film, ki prikazuje spremembe, ki so nastajale v času trajanja projekta.

5. Priprava in izvedba anketnega vprašalnika in intervjujev. Pripravili smo anketni vprašalnik in analizo vprašalnika, ki je eden od kazalnikov uspešnosti projekta. Drugi kazalnik, ki je opazen na ravni šole, je sprememba šolske klime. Vidno je opazna sprememba v odnosu med učenci. Kot sta odgovorila dva izmed učencev v intervjuju na vprašanje: Ali si po izvajanju mediacije opazil kakšne spremembe na šoli in kakšne so te?

»Ja, na šoli je dosti več miru, prej so se učenci prepirali in pretepali po hodnikih, sedaj tega ni več.«
!...! »Je malo bolj mirno. Ni toliko sporov, s katerimi bi šli do učitelja, veliko se jih reši že sproti oziroma se na hitro pogovorijo tudi s tehnikami, ki so se jih naučili na tehniškem dnevu. Če je že kakšen spor, sami zaprosijo za mediacijo. Drugače je vrstniških mediatorjev veliko in se primeri porazdelijo. Drugim učencem pa, kolikor sem videl, je to vseh in tudi »klima« se je izboljšala.«

6. Vrstniški mediatorji aktivno sodelujejo na Mednarodni konferenci Šolske in vrstniške mediacije, ki je bila izvedena na OŠ Rečica ob Savinji v sodelovanju z zunanjo institucijo, ki je šoli nudila strokovno podporo pri uvajanju in izvajanju projekta šolske in vrstniške mediacije, na kateri je sodelovalo 200 učiteljev in 160 učencev. Konferenca je imela dva dela:

- strokovni del za učitelje, na katerem je bil osrednji gost Richard Cohen iz School Mediation Associates,
- učitelji šolski mediatorji so izvajali delavnice konstruktivnega reševanja konfliktov za 160 učencev, ki so bili med seboj pomešani tako, da so bili v desetih skupinah, v vsaki skupini pa je bil učenec iz druge šole; s tem zasledujemo medsebojno spoznavanje in razvijanje strpnosti do drugačnosti.

Metode zbiranja podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo kontinuirano skozi celotno raziskovanje v obliki zapisovanja opažanj, na podlagi

refleksije, ki je potekala med projektno skupino in je bila del raziskave. Skupina šolskih mediatorjev je naredila načrt v okviru aktivnosti izvajanja mediacije na šoli. V ta namen smo se dogovorili, da sproti zapisujemo opažanja, jih na skupnih sestankih analiziramo in oblikujemo v skupna stališča. Ti zapisi so bili potem del dokumentacije, ki se je uporabila v raziskovalne namene. Prednostna naloga opazovanja in beleženja so bila opažanja med učenci, učitelji in vseh na šoli. Opažanja so dokumentirana v obliki zapisnikov, ki smo jih dokončno oblikovali na posameznih srečanjih, ki so potekala enkrat mesečno. Na teh srečanjih smo se tudi dogovorili za aktivnosti, ki nas čakajo v naslednjem mesecu. V zaključnem delu, to je september 2011, pa smo izvedli anketo, intervju in pripravili dokumentarni film. Analiza je potekala na treh ključnih področjih, ki so bila zajeta v projekt, in sicer: ocena vedenja učencev po enoletnem izvajanju mediacije, klima na šoli in ocena uspešnosti mediacije.

V prispevku bomo prikazali le nekatere podatke, ki se nanašajo konkretno na uspešnost izpeljave projekta in ugotovitve projekta.

UGOTOVITVE IN SPOZNANJA

Na temelju projekta nam je uspelo povečati sodelovanje med učitelji znotraj šole, učenci in starši. Obenem smo povečali zunanje sodelovanje med šolami tako na ravni učencev kot učiteljev. Vzpostavili smo mednarodno sodelovanje, kjer je prišlo do izmenjave spoznanj, ki so se pojavile v času projekta. V sklopu sodelovanja smo povečali izmenjavo prakse, pri učencih in učiteljih krepili samozavest in pozitivno podobo, izboljšali način komunikacije in s tem povečali uspešnost učenja in omogočili bolj poglobljeno razmišljanje o učenju, ki poteka na šolah. Ugotovili smo, katera znanja potrebujejo učenci, da lahko uspešno vodijo šolo za starše.

Navajam primer razmišljanja učenke:

»Vedno sem se rada učila, sem pridna. Včasih kakšnega učitelja nisem pravilno razumela, ker je imel svoj določen pogled, sedaj pa, ko sem mediatorica, tudi sama gledam drugače. Bolje razumem celoten proces učenja.«

»Ja, sprememba je bila velika, bolj sem se zavzela za šolo, se bolj učila, ker mi je bilo v veselje.«

V okolju, kjer je potekal projekt, se je pokazalo pozitivno in povečano sodelovanje na vseh nivojih šole, spremenil se je način komunikacije in pogled na spore, ki se dogajajo v šoli, prav tako pa tudi na spore, ki se dogajajo zunaj šole (učenci, starši, učitelji, njihovi družinski člani). Pogled na učenje je postal pri vseh udeležencih kompleksnejši. Pri učencih pa smo opazili povečano samozavest, boljše kreativno razmišljanje, boljšo komunikacijo in večjo samoiniciativnost za izboljšanje življenja in dela v šoli.

Za utemeljitev ugotovitev navajam nekaj izjav učiteljev, staršev in učencev.

Si opazil po izvajanju programa kakšne spremembe na šoli? Kakšne?

Učitelj: »Na šoli je prišlo do bistvenih sprememb, vendar ne v takšni meri pri učiteljih kot pri učencih, ti se ne prepirajo več toliko in postali so res prijatelji, bolj si med sabo zaupajo. Na šoli tudi ni več toliko disciplinskih težav.«

Učenka: »Naš razred sestavlja 12 učencev in smo bili razdeljeni, nismo se razumeli, tudi sama sem imela nekaj težav, ampak to še pred programom mediacije. Odkar pa je vmes mediacija, smo postali kot celota. Včasih je bilo na šoli več zbadanj, preprirov in tudi pretepev je bilo kar veliko. Ampak sem opazila, da se je v zadnjega pol leta, po programu mediacije spremenilo na bolje. Ni več toliko pretepanja, zbadanja. Pa tudi razredi sami so postali kot nekakšne celote. Mi je pa všeč, ker smo letos devetošolci in smo razdeljeni na a- in b-oddelek in smo se verjetno tudi zaradi mediacije na neki način bolj zblížali.«

Kaj je po tvojem mnenju prinesel program mediacije šoli – na ravni učencev in na ravni kolektiva?

Učitelj: »Na ravni učencev je program pripomogel k boljšemu medsebojnemu razumevanju ter učenci se nekako bolje vživljajo drug v drugega, niso več tako ravnodušni v medosebnih odnosih, vendar da to ostane, potrebujejo stalne spodbude, ni dovolj, če učence samo usposobimo, potrebno je stalno delo na medosebnih odnosih. Na ravni kolektiva je stekla nekoliko bolj sproščena komunikacija in več je bilo medsebojnega sodelovanja, vendar pa velja isto za kolektiv kot za učence, po usposabljanju je potrebno, da se naprej izvajajo srečanja med učitelji, kjer poteka analiza dela in načrtovanje dela za naprej.«

Učitelj 2: »Spremenila se je tudi empatija pri učencih, postali so bolj odgovorni in pozorni do sovrstnikov, učiteljev, staršev. In končno na temelju načrtovanih akcij so učenci vrstniški mediatorji samostojno izpeljali šolo za starše na temo medosebni odnosi, kar je bil tudi naš cilj.«

Mati: »Moja hči se je v tem programu zelo spremenila. Kot učenka 6. razreda je bila zelo mirna, tiha, vedno je stala nekje ob strani, čeprav vedno ni bilo potrebno. Že kot otrok je bila zelo mirna, zato sem jo spodbujala, da se mora postaviti na noge, se postaviti zase, znanje, ki ga ima, deliti naprej. Ko pa je šla v program mediacije, se je spremenila. Postala je samozavestna, znala reševati konflikte, poslušati druge. Ta program jo je veliko naučil in ji dal veliko spodbude, samozavesti in tudi znanja.«

Mati 2: »Po mojem veliko samozavesti, znanja, pa tudi čustvene inteligence. Pa tudi to, da kar govori, vedno premisli. Če pride do kakšnega konflikta, vedno prej premisli, se postavi zase in reši problem. Mislim, da je s tem programom dobila veliko.«

Učenka: »Ja, na šoli je dosti več miru, prej so se učenci prerivali in pretepali po hodnikih, zdaj tega ni več. Več si tudi pomagamo med sabo in se bolje poslušamo.«

ŠIRJENJE NOVOSTI

Novost, ki se nam zdi zelo zanimiva in uporabna za vse slovenske šole, je, da so učenci tisti, ki učijo in seznanjajo svoje starše o pozitivni komunikaciji in medosebnih

odnosih. Vedno do zdaj je veljala praksa, da učenje poteka od zgoraj navzdol, torej starši učijo svoje otroke, učitelji učence itd., mi pa smo dokazali, da je možen tudi obratni proces. Ravno na področju medosebnih odnosov prihaja največ razhajanj, starši se večkrat čutijo nemočne, ker verbalno ne obvladajo svojih najstnikov, možnost, da se proces obrne in na temelju tega vzpostavi boljši odnos, pa je vredna vsega spoštovanja in zaupanja. Mnenja smo, da bi ta način morala uvesti vsaka šola.

Kontekst, kot je bil zastavljen in izpeljan, je mogoče uvajati na vseh področjih izobraževanja, menimo celo, da naj bi postal osrednji del izobraževanja, saj se lahko na podlagi koncepta izvaja v kateri koli kategoriji in področju (vrtci, šole, srednje šole), vsekakor pa naj bi bil del izobraževanja in študijske obveznosti vsakega študenta pedagoške in socialne smeri.

Koncept je prav tako uporaben v posameznih delovnih organizacijah, saj temelji na humanih odnosih in konstruktivnem razmišljanju ter reševanju sporov.

Kje smo močni in kaj lahko ponudimo drugim

Zaradi temeljite raziskave, ki smo jo opravili in se je lotili z vso pedagoško in moralno odgovornostjo, lahko koncept ideje izpeljave in način dela za doseg cilja ponudimo drugim šolam in institucijam. Projekt in njegovi dosežki so podrobno opisani v brošuri, ki smo jo izdali, obenem pa smo naredili vprašalnik, ki naj bi šolam pomagal pri oceni stanja in opazovanju izboljšav. Posneli smo dokumentarni film, iz katerega je dodatno možno koncept prenesti in ga prilagoditi posamezni strukturi uporabnikov.

Zaključni del je bila Mednarodna konferenca Šolske in vrstniške mediacije, kjer smo svoje delo nadgradili s sodelovanjem slovenskih šol in ameriškimi izkušnjami.

LITERATURA

- Blum, Paul (1999). *Preživeti in uspeti v disciplinsko težavnem razredu*. Radovljica: TOP, Regionalni izobraževalni center.
- Brajša, Pavao (1995). *Sedem skrivnosti uspešne šole*. Maribor: Doba.
- Covey, Stephen R. (2000). *Načela uspešnega vodenja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Cohem, Richard (2005). *Students resolving conflict*. Tuscon, Arizona: Good Year Books.
- Gardner, Howard (1995). *Razsežnosti uma: teorija o več inteligencah*. Ljubljana: Tangram.
- Gossen, Diane, Chelsom Anderson, Judy (1996). *Ustvarimo razmere za dobro šolo*. Radovljica: Regionalni izobraževalni center.
- Istance David (2008). *Smernice za šolanje in novosti na področju izobraževanja v skladu z zadnjimi analizami OECD*. http://ec.europa.eu/education/news/news492_en.htm (19. 5. 2010).
- Jensen, Eric (1998). *Teaching with the brain in mind*. Alexandria: ASCD.
- Labinowicz, Ed (1989). *Izvirni Piaget: mišljenje – učenje – poučevanje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije
- Prgič, Jani (2010). *Šolska in vrstniška mediacija: Vse, kar morate vedeti o mediaciji v šoli*. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.
- Townsend, Tony (2009). *Poglobljeno vodenje za poglobljeno učenje. V Vodenje in dosežki učencev v teoriji in praksi*, 12.–24. Portorož: Šola za ravnatelje.
- Vygotsky, Lev S. (1978). *Mind in society*. Cambridge: Harvard University Press.